

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 14 februari 1919 kl. 5 e. m.

Bevillningsutskottets betänkande, i anledning av väckt motion om utbetalande till Gustav Herman Lindstén av visst belopp såsom ersättning för mistad verksamhet inom tobaksbranschen på grund av tobaksmonopolets införande.

(1:a avd.)

Närvarande: herrar Källman, Röing, Wijk, Lyckholm, K. A. Nilson, frih. Fleming, Forssman, Rosén, Boman, Jonsson i Hökhult, Rune, Holmström, Bergman, Neess, Örne, Bökelund, Johansson i Kullersta, Jönsson i Boa och Viklund i Oviken.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 30, har herr *Welin* hemställt, »att riksdagen ville besluta att tillerkänna och genom kungl. statskontoret till herr Gustav Herman Lindstén i Stockholm låta utbetala det resterande å honom tillkommande ersättning för mistad verksamhet inom tobaksbranschen på grund av monopolets införande i riket, vilken rest utgör kronor 7,921:44, om utbetalningen äger rum i april 1919».

I det förslag till förordning om ersättning till tobaksgrossister och hos dem anställda personer med anledning av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket (sedermera kallad *grossistförordningen*), som av Kungl. Maj:t förelades 1916 års riksdag, förekommo bestämmelser om ersättning dels åt tobaksgrossister, vilka utövat sin verksamhet under de fyra åren närmast före den föreslagna förordningens ikraftträdande, dels ock åt vissa inom tobaksnäringen anställda — bland dem handelsresande — vilkas inkomst av arbete under de fyra åren 1912—1915

1916 års riksdag.

uteslutande eller till väsentlig del härflutit av deras anställning inom ifrågavarande näringsgren.

Med anledning av en av herr Welin väckt motion fogade 1916 års riksdag, på hemställan av bevillningsutskottet, till de av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna om ersättning åt tobaksgrossister ett tillägg (6 § 5 mom.), av innebörd att grossist, vilken icke utövat sin verksamhet under så lång tid som ovan sagts, skulle, där han före sin verksamhet såsom grossist under minst två år innehaft anställning vare sig inom tobaksgrosshandeln eller inom tobakstillverkningen, kunna erhålla ersättning såsom grossist.

Motionen.

I motiveringen till den nu föreliggande motionen framhåller herr Welin, hurusom i den av riksdagen sålunda antagna tilläggsbestämmelsen stadgats såsom villkor för ersättnings erhållande, att grossistverksamheten utövats vid tiden för *grossistförordningens* ikraftträdande, vilket inträffade den 1 juli 1916. Enligt motionärens uppfattning borde tidpunkten för *monopolets* ikraftträdande, den 1 juni 1915, i stället hava blivit i berörda hänseende avgörande. Såsom villkorsbestämmelsen nu kommit att lyda — på grund av felaktig avfattning av lagtexten, enligt vad motionären uppgivit — hade, anför motionären vidare, det nya momentet kommit att sakna tillämplighet i sådana fall, då vederbörande upphört med sin grossistverksamhet mellan tidpunkterna för *monopolets* och *grossistförordningens* ikraftträdande. Detta hade varit förhållandet med just den person, Gustav Herman Lindstén, vars ersättningsanspråk herr Welin i sin motion vid 1916 års riksdag framdragit såsom exempel och såsom stöd för det då gjorda yrkandet. Nu har motionären, med förmälan att Lindstén visserligen av tobakscentralkommissionen erhållit i form av understöd en gottgörelse av 4,000 kronor, men att ersättning enligt förutnämnda, av 1916 års riksdag tillagda bestämmelse, om den varit tillämplig, skulle utgått med 10,480 kronor 42 öre, velat underställa berörda fall riksdagens förnyade prövning, därvid motionären dels ifrågasatt sådan ändrad avfattning av sistnämnda bestämmelse som nyss antytts, dels ock alternativt gjort den hemställan, vars ordalydelse ovan intagits.

Utskottet.

Med anledning av vad motionären anført — i fråga varom bevillningsutskottet tillåter sig även hänvisa till motionen — vill utskottet till en början erinra, att de i *grossistförordningen* förekommande ersättningsbestämmelserna innehålla olika villkor för grossister och för anställda i fråga om den tid, intill vilken verksamheten skall hava utövats. Beträffande grossisterna är i sådant hänseende tidpunkten, då

grossistförordningen trädde i kraft, avgörande, under det att de anställdas verksamhet icke behöver hava utövats längre än till monopolets ikraftträdande. De skäl, som varit bestämmande för nämnda olikhet framgå av vissa uttalanden av de sakkunniga, vilka av chefen för finansdepartementet enligt nådigt bemyndigande den 29 oktober 1915 tillkallades för att verkställa utredning av frågan om ersättning till tobaksgrossister och deras personal med anledning av tobaksmonopolets införande. I fråga om villkoren för de anställdas rätt till ersättning anförde nämnda sakkunniga bland annat (prop. nr 227 år 1916, sid. 32):

»Det är otvivelaktigt, att åtskilliga tobaksgrossister med hänsyn till de betydande förändringar å tobaksmarknaden, som monopolets införande av dem motsågs komma att få till följd, antingen redan nedlagt sin verksamhet eller — och detta förhållande torde vara det vanligare — i viss utsträckning avskedat sin personal. Det vore tydligen obilligt, om personer, vilka sålunda utan eget förvållande förlorat sina anställningar inom tobaksgrosshandeln, icke skulle komma i åtnjutande av ersättning. Men så bleve fallet, därest man för de anställda inom ifrågasvarande näring gjorde till villkor för erhållande av ersättning, att de vid tidpunkten för den av de sakkunniga föreslagna förordningens (d. v. s. grossistförordningens) ikraftträdande innehade anställning hos tobaksgrossist. De sakkunniga hava därför ansett riktigt, att till avgörande tidpunkt välja tiden för monopolets ikraftträdande. För den, som redan före denna tidpunkt mist sin anställning, bör nämligen orsaken kunna antagas vara att söka icke i någon av monopolet förorsakad störning av principalens affärsverksamhet utan i andra förhållanden, vilka icke böra berättiga till ersättning.»

Beträffande åter motsvarande, för grossisterna föreslagna villkor framhöllo de sakkunniga (prop. nr 227 år 1916, sid. 37), att det icke vore tobaksmonopolets införande i och för sig, som utgjorde grunden för ersättningskravets berättigande, utan den indragning av grossistrabatterna, som finge tänkas äga rum samtidigt med den föreslagna grossistförordningens ikraftträdande. Hade tobaksgrossist upphört med sin verksamhet, medan ännu från monopolbolagets sida möjlighet beretts honom att fortsätta densamma, finge man utgå ifrån, att för rörelsens nedläggande förelegat andra skäl, vilka icke vore av beskaffenhet att föranleda ersättningsrätt.

Då det nu vid 1916 års riksdag gällde att i anledning av herr Welins då framlagda, ovan omnämnda motion genom införande av en ny bestämmelse i den av Kungl. Maj:t föreslagna författningstexten utvidga möjligheten för grossister att erhålla ersättning, intogs i denna

nya bestämmelse samma villkor i fråga om tidpunkten, intill vilken verksamheten skulle hava utövats, vilken innehölls i huvudstadsgandet beträffande grossisterna. Häremot synes ingen befogad anmärkning kunna göras och detta så mycket mindre, som det av motionären andragna exemplet, sådant detsamma i motiveringen till motionen framställdes, icke syntes giva anledning till någon avvikelse från den i författningsförslaget sålunda iakttagna regeln. Motionären, vars framställning var dagtecknad den 10 maj 1916, uppgav nämligen, att Lindstén då fortfarande utövade sin grossistverksamhet, ehuru han under de rådande förhållandena hade svårt att få köpa tobaksvaror. Någon felaktig avfattning av ifrågavarande, enligt 1916 års riksdags beslut tillkomna bestämmelse lär följaktligen icke kunna anses föreligga. Fastmera torde genom densamma den lucka i ersättningsbestämmelserna, som i 1916 års ifrågavarande motion påvisades, hava blivit fylld och den kategori av tobaksgrossister, vilkas intresse sistnämnda motion avsåg att tillgodose, hava fått villkoren för ersättnings åtnjutande fastställda i enlighet med författningens grunder. Härmed synes till en början vara givet, att motionären saknar tillräckliga skäl, då han till stöd för sin föreliggande framställning synes vilja åberopa innebörden av 1916 års riksdags ifrågavarande beslut.

Av det anförda framgår vidare, att den i motiveringen till den föreliggande motionen ifrågasatta ändringen av ovannämnda författningsbestämmelse skulle innebära en rubbning av en av de beträffande ersättning åt grossister fastställda grunderna. Då utskottet anser, att en ny principiell prövning i större eller mindre utsträckning av de av Kungl. Maj:t och riksdagen efter omfattande och noggranna utredningar fastställda allmänna bestämmelser, som äro avsedda att utgöra den slutliga måttstocken såväl för ersättningsrättens omfattning som för utmätandet av ersättning i de enskilda fallen, icke bör numera ifrågakomma, måste utskottet ställa sig avvisande till vad motionären i sistberörda hänseende ifrågasatt.

Motionärens framställning utmynnar emellertid, som nämnt, i en hemställan, att riksdagen måtte besluta, att en särskild fyllnadsersättning skall utbetalas av statsmedel till Lindstén.

Av ett i dagarna genom finansdepartementet till pressen lämnat meddelande framgår, att av åtskilliga föreningar och sammanslutningar inom tobaksbranschen ävensom enskilda personer och företag till finansdepartementet ingivits framställningar om revision eller komplettering av

ersättningsbestämmelserna i anledning av tobaksmonopolets införande m. m., samt att Kungl. Maj:t, som den 14 nästlidna januari förehåft samtliga ansökningarna till prövning, därvid funnit desamma icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Beträffande skälen för Kungl. Maj:ts i ämnet fattade beslut meddelas, att Kungl. Maj:t tagit hänsyn bland annat till

dels att det övervägande antalet framställningar redan varit föremål för prövning och avgörande av särskilt tillsatta kommissioner,

dels att till utjämning av eventuella oegentligheter vid ersättningsförfarandet redan anvisats ett belopp av 650,000 kronor som — oberoende av de fastställda ersättningsbestämmelserna — fördelats bland personer, vilka blivit lidande genom tobaksmonopolets införande,

dels ock — beträffande särskilt handelsresande och platsförsäljare inom tobaksbranschen — att deras sak efter särskild sakkunnig utredning redan år 1916 varit föremål för statsmakternas förnyade prövning utan att anses böra föranleda någon ändring i de fastställda ersättningsgrunderna.

Bevillningsutskottet, som icke tagit del av de ansökningar, vilka sålunda varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, och följaktligen icke kan göra något uttalande i anledning av det beslut, Kungl. Maj:t i ämnet meddelat, finner emellertid angeläget, att samtliga de anspråk på ersättning eller understöd i anledning av tobaksmonopolets införande, vilka kunna göras gällande, bliva behandlade efter enhetliga grunder. Med hänsyn härtill har utskottet icke ansett lämpligt, att ett enskilt anspråk, framfört genom en motion, upptages till granskning av bevillningsutskottet och underställes riksdagens avgörande. På denna grund och då utskottet även av principiella skäl skulle tveka att tillstyrka bifall till en av enskild motionär gjord framställning av ifrågakommande natur, har utskottet icke underkastat motionärens omförmälda förslag närmare undersökning. Då utskottet i anslutning till vad sålunda anförts går att avstyrka, att någon åtgärd vidtages i anledning av den föreliggande motionen, så vill utskottet därvid *dels* framhålla, att *ersättningsförfarandet* i anledning av tobaksmonopolets införande måste anses vara definitivt avslutat, *dels* å andra sidan uttala, att, därest i enstaka fall på grund av särskilt behjärtansvärda omständigheter gottgörelse skulle anses påkallad, sådan bör ifrågakomma endast under form av *understöd* och för att tillgodose *uppenbara billighetskrav*.

I anslutning till vad bevillningsutskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

att herr Welins förevarande motion, II:30, om utbetalande till Gustav Herman Lindstén av visst belopp såsom ersättning för mistad verksamhet inom tobaksbranschen på grund av tobaksmonopolets införande, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 februari 1919.

På bevillningsutskottets vägnar:

G. W. KÄLLMAN.